

Małgorzata Rozbicka

"Monumentum", t. 26, nr 3, (1983) :
[recenzja]

Ochrona Zabytków 39/3 (154), 235-236

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MONUMENTUM. Wyd. Butterworth Scientific Limited. Kwartalnik Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS.

Tom 26, nr 3, 1983, stron 71, ilustracje

CONSERVATION IN ACTION (Działania konserwatorskie)

H. Magirus, *The reconstruction of the State Opera House in Dresden*. (Rekonstrukcja gmachu Opery w Dreźnie), ss. 165–172, 13 il., str. w jęz. francuskim i hiszpańskim. Wzniesiony przez Gottfrieda Sempera w latach 1871–1878 gmach Opery Drezdeńskiej wzbudza już od wielu lat zainteresowanie w środowisku historyków sztuki i konserwatorów. Mocno zniszczony w 1945 r. budynek został w latach pięćdziesiątych przekryty dachem i wstępnie zabezpieczony pod względem konstrukcyjnym. Stało się tak, pomimo ogromnych trudności gospodarczych NRD, na wyraźne życzenie mieszkańców Drezna, dla których ten kontrowersyjny pod względem wartości architektoniczno-artystycznej gmach stanowił symbol świetnej przeszłości kulturalnej miasta. Zatwierdzona w 1976 r. ostateczna koncepcja prac konserwatorskich powstała na podstawie wyników wieloletnich badań archiwalnych, porównawczych i technologicznych. Artykuł omawia zastosowane metody badawcze oraz wszelkie trudności, jakie napotkali niemieccy konserwatorzy. Zgodnie z programem konserwatorskim podjęto decyzję o restauracji fasady budynku opery w duchu architektury Sempera, odróżniając jedynie obecnie dobudowywane partie gmachu. Restauracja wewnątrz została w trzech czwartych dokonana na podstawie oryginalnego projektu Sempera, jednak z uwagi na konieczność dostosowania obiektu do współczesnych wymogów funkcjonalnych i technicznych nie udało się uniknąć pewnych przekształceń wynikających między innymi z konieczności powiększenia widowni. Wiele miejsca poświęca autor artykułu pracom z zakresu malarstwa i rzeźby, które stanowiły przedmiot szczególnej troski, a właściwie ich zrealizowanie przysporzyło konserwatorom wiele trudności.

TECHNIQUES AND MATERIALS (Techniki i materiały)

R. Highes, *Material and structural behaviour of soil constructed walls* (Materiałowe i konstrukcyjne właściwości ścian wykonanych z ziemnego budulca), ss. 175–186, 5 il., str. w jęz. francuskim i hiszpańskim. Z uwagi na łatwość pozyskiwania budulca i prostą technologię budowy, pozwalającą na uzyskanie różnorodnych form architektonicznych, budownictwo ziemne ma w wielu rejonach świata wielowiekową tradycję. Użyta właściwie gleba stanowi bowiem doskonały i trwały materiał budowlany. W ciągu ostatnich dziesięciu lat znacznie wzrosło zainteresowanie budownictwem ziemnym. Między innymi z inicjatywy ICOMOS podjęto badania mające na celu opracowanie właściwych metod konserwacji *in situ* historycznych budowli ziemnych. Jak dotąd brakuje jednak publikacji szczegółowo i fachowo zajmujących się zagadnieniami konstrukcyjnymi i materiałowymi oraz czynnikami wpływającymi na erozję budynków wzniesionych z różnych rodzajów ziemnego budulca. Artykuł, którego druga część ukaże się w następnym numerze „Monumentum”, prezentuje niektóre z wyżej wymienionych zagadnień. Autor na podstawie własnych doświadczeń badawczych omawia właściwości fizyko-chemiczne oraz metody uzdatniania gleby używanej dla celów budowlanych. Jego zdaniem erozja budowli ziemnych zależy w dużej mierze od rodzaju budulca, dostosowania go do rodzaju konstrukcji oraz warunków klimatycznych. Określenie jednak w sposób jednoznaczny właściwych metod zabezpieczenia i konserwacji poszczególnych konstrukcji ziemnych jest z uwagi na różnorodność stosowanego budulca praktycznie niemożliwe. Dlatego też wszelkie opracowania badawczo-inwentaryzacyjne obiektów budownictwa ziemnego muszą zawierać bardzo szczegółowe informacje na temat ich konstrukcji i materiału budowlanego. Dopiero bowiem

na podstawie bardzo dokładnych danych można określić indywidualne metody konserwatorskie.

TECHNIQUES ET MATERIAUX (Techniki i materiały)

A. Bruno, *Le minaret de Jam, Afghanistan* (Minaret w Jam, Afganistan), ss. 189–199, 9 il., str. w jęz. angielskim i hiszpańskim. W centralnej części Afganistanu, pośród wysokich gór, u zbiegu dwóch dolin wzniesiono w latach 1163–1202 wspaniały minaret. Jego siedemdziesięciometrowej wysokości bryła zachwyca do dziś doskonałym opracowaniem geometrycznej dekoracji fasady. W 1961 r., na zlecenie ISMEO, Andrea Bruno – autor artykułu, opracował dokumentację historyczno-konserwatorską, w której postulował wykonanie niezbędnych dla uratowania tego zaniedbanego i niebezpiecznie przechylającego się zabytku prac konserwatorskich. W 1963 r. z pomocą miejscowych wieśniaków wzniesiono prowizoryczną kamienno-drewnianą tamę, która do dzisiaj skutecznie zapobiega dalszemu przechylaniu się budowli. W 1974 r. UNESCO zleciło autorowi opracowanie trwałego zabezpieczenia minaretu. W 1978 r. dokonano niezbędnych pomiarów terenowych i zaprojektowano system odpowiednich konstrukcji zabezpieczających obiekt przed destabilizującą siłą wody z dwóch opływających go górskich potoków. Zgodnie z omówionym w artykule harmonogramem prac przewiduje się wykonanie odcciążającego żelbetowego pierścienia wokół fundamentu minaretu, zainstalowanie ogromnych metalowych klatek wypełnionych kamieniami oraz żelbetowego wyrównawczego zbiornika wodnego.

THE WORLD OF CONSERVATION (Świat konserwatorski)

An interview with Cevat Erder (Wywiad z Cevatem Erderem); ss. 201–207, 5 il., str. w jęz. francuskim i hiszpańskim. Artykuł zaznajamia nas z działalnością i poglądami Cevata Erdera, dyrektora rzymskiej placówki ICCROM-u. Cevat Erder pochodzi z Turcji, ukończył archeologię klasyczną na Uniwersytecie w Ankarze oraz specjalistyczne studia konserwatorskie. Przez wiele lat pracował jako wykładowca na Środkowo-Wschodnim Uniwersytecie Technicznym, jednocześnie aktywnie współpracując z UNESCO. Był współzałożycielem Turckiego Narodowego Komitetu ICOMOS. Praktyczne doświadczenie zawodowe zdobył, jak sam stwierdza, przede wszystkim podczas pracy nad projektem ratowania Keban Dam. Obecnie poświęca się bez reszty pracy nad wzbogacaniem i udoskonaleniem metod funkcjonowania ICCROM-u, którego zakres działania pragnąłby znacznie rozszerzyć i rozpropagować. Dostrzega potrzebę pozyskania większej liczby wysoko kwalifikowanych pracowników oraz zorganizowania kursów w większej liczbie krajów. Za najważniejsze w pracy ICCROM-u uznaje propagowanie najnowszych osiągnięć wiedzy z zakresu teorii i techniki konserwatorskiej. Dlatego też tak wielką wagę przywiązuje do właściwego zorganizowania kursów szkoleniowych, publikowania specjalistycznych opracowań oraz prowadzenia praktycznych prac konserwatorskich. Pośród poruszonych w artykule kwestii nie pominięto zagadnień związanych z interpretacją Karty Weneckiej.

CONSERVATION EN COURS (Działania konserwatorskie)

M. Kubinszky, *La reconstruction d'une oeuvre d'Eiffel, le hall de la Gare de l'Ouest à Budapest* (Rekonstrukcja dzieła Eiffela, hali Dworca Wschodniego w Budapeszcie), ss. 209–219, 13 il., str. w jęz. angielskim i hiszpańskim. W latach 1874–1877 wzniesiono w Budapeszcie, według projektu Gustawa Eiffela i Augusta de Serresa, nowoczesny dworzec kolejowy. Swą architektoniczną formą nawiązywał on do najświetniejszych, szczególnie francuskich, obiektów architektury kolejowej owych czasów. Zbudowana ze stali i szkła hala dworcowa przekryta aż pięć torów kolejowych, zadziwiająco doskonałością i lekkością swej konstrukcji. Od czasu rozebrania budynków dworca w Mediolanie, budapeszteński Dworzec Wschodni jest ostatnim istniejącym dziełem archi-

tektury kolejowej autorstwa Gustawa Eiffela i choćby przez to zajmuje niepodważalnie ważne miejsce w historii architektury. Z uwagi na nie najlepszy stan techniczny obiektu, eksploatowanego od prawie stu lat, w latach siedemdziesiątych nadszedł moment, kiedy należało podjąć decyzję co do jego dalszych losów. Ostatecznie zdecydowano poddać dziewiętnastowieczne zabudowania dworca pieczołowitej restauracji. Na podstawie projektu wyłonionego w ogłoszonym w 1976 r. konkursie architektonicznym, autorstwa zespołu kierowanego przez dr. Tibora Sigrayı, zrealizowano prace konserwatorsko-budowlane, polegające na gruntownej modernizacji dworca, przy jednoczesnym zachowaniu jego pierwotnego kształtu architektonicznego i wystroju.

AREAS OF CONCERN (Miejsca godne zainteresowania)

W. Jamieson, *Creating Alberta's first historic area in Fort Macleod* (Stworzenie pierwszego w prowincji Alberta chronionego obszaru historycznego w Forcie Macleod), ss. 221–231, 4 il., str. w jęz. francuskim i hiszpańskim. W kanadyjskiej prowincji Alberta podjęto ostatnio próbę sformułowania odpowiednich przepisów konserwatorskich oraz określenia właściwej procedury ich egzekwowania. Skuteczność dotychczas obowiązujących przepisów w ogromnym stopniu była uzależniona od dobrej woli właścicieli obiektów zabytkowych, niejednokrotnie paraliżujących pożądane działania konserwatorskie. Dla praktycznego przeanalizowania i opracowania właściwego w lokalnych warunkach systemu ochrony konserwatorskiej, wybrano założone w 1874 r. miasteczko przy Forcie Macleod. Jest to niewielka miejscowość (około 3000 mieszkańców), która okres świetności przeżyła na początku naszego wieku. Wszelkie prace badawcze, konsultacyjne i projektowe zlecono firmie Gateway Planning Group, z którą współpracował Komitet Koordynacyjny Historycznej Dzielnicy Fortu Macleod oraz zatrudniony na etacie koordynator obszaru historycznego. Autor artykułu omawia zasady konserwatorskie przyjęte przez kierowany przez niego zespół badawczo-projektowy, system finansowania przedsięwzięcia oraz sposób praktycznej jego realizacji. Pośród czynników

warunkujących, jego zdaniem, powodzenie podjętych działań konserwatorskich wymienia zapewnienie chronionemu zespołowi zabytkowemu ekonomicznych podstaw egzystencji i rozwoju, usprawnienie jego funkcjonowania oraz wzmocnienie jego roli w życiu lokalnej społeczności. Intencją zespołu badawczo-projektowego było stworzenie takich mechanizmów, które umożliwią zachowanie specyficznego charakteru miasteczka oraz pozwolą na jego dalszy harmonijny rozwój, zgodny z zamysłem konserwatorskim. Autor w pełni zdaje sobie sprawę z wszelkich trudności związanych z zapewnieniem chronionym zespołom zabytkowym właściwego miejsca we współczesnym życiu kulturalnym, ekonomicznym i społecznym.

BOOK REVIEW (Przegląd książek)

I. Bristow (rec.), S. Forge, *Victorian Splendour, Australian Interior Decoratio 1837–1901*, Oxford University Press, 1982. Książka poświęcona australijskim wnętrzom epoki wiktoriańskiej jest cenną publikacją uzupełniającą literaturę tematu. Zawiera opisy i fotografie istniejących i nie istniejących wnętrz historycznych oraz omawia konserwatorskie zagadnienia techniczno-materiałowe. Pomimo pewnych niedoskonałości merytorycznych i edytorskich, stanowi wspaniałe, wymagające jednak bardziej szczegółowego rozwinięcia, wprowadzenie do tematu.

J. Cornforth (rec.), *Conservation in Action: Chester's Bridgegate*, Her Majesty's Stationery Office, London. Książka stanowi rzadki przykład publikacji zawierającej analizę omówienie działań konserwatorskich dokonanych na obszarze zespołu staromiejskiego. Jest ona zapisem wszystkich prac konserwatorskich przeprowadzonych przez zespół kierowany przez Donalda Insallę w dzielnicy Bridgegate w Chester. Stanowi bardzo użyteczne źródło informacji dla planistów, architektów, właścicieli i użytkowników obiektów i zespołów zabytkowych, napotykających trudności w sferze działań konserwatorskich na terenie miast i miasteczek.

Oprac. Małgorzata Rozł cka